

11. 11. 2024

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jsou alternativní tresty v trestním právu účinnou náhradou trestu odnětí svobody?

Téma tohoto článku se zaměřuje na efektivitu některých nejčastěji ukládaných alternativních trestů, jako jsou domácí vězení, obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a dále peněžitý trest a na jejich roli v moderním trestním právu. Článek mimo jiné pojednává o tom, jaké typy alternativních trestů český právní řád zná a jaké jsou dle názoru autora jejich výhody a nevýhody.

Trestní právo je stěžejním nástrojem pro udržování pořádku a spravedlnosti ve společnosti. Tradičním prostředkem pro potrestání pachatelů trestných činů je trest odnětí svobody, který má zajistit izolaci pachatele od společnosti a tím jeho potrestání a zároveň prevenci další kriminality. Nicméně v posledních letech se stále více mluví o tzv. alternativních trestech, které poskytují možnosti trestat pachatele i jinými způsoby než jen trestem odnětí svobody. Tyto alternativní tresty mají své výhody i nevýhody a jejich efektivita je často diskutována.

Typy alternativních trestů

Alternativní tresty jsou formy trestů, které nahrazují trest odnětí svobody a umožňují pachatelům vykonat svůj trest mimo vězeňské prostředí. Mezi nejběžnější typy alternativních trestů patří:

1. Domácí vězení

Možnost ve vhodných případech ponechat odsouzeného za zákonem stanovených podmínek v domácím prostředí lze zpravidla považovat za lepší řešení nejen pro něj samotného a jeho nejbližší sociální okolí (rodinu), ale i pro poškozeného, který tak má větší šanci obdržet plnou a včasnou kompenzaci utrpěné újmy než od pachatele, jenž by byl výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody sociálně izolován se všemi z toho vyplývajícími vedlejšími důsledky.

Podstatou trestu domácího vězení je povinnost pachatele zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části v době stanovené soudem, s výjimkou případů, které zákon příkladem uvádí (jako jsou výkon zaměstnání nebo povolání, poskytnutí zdravotních služeb apod.), přičemž je možná i osobní účast na bohoslužbách nebo jiných náboženských shromážděních, pokud soud povolí odsouzenému jejich navštěvování.[\[1\]](#)

2. Obecně prospěšné práce

Odsouzení jsou v případě uložení trestu obecně prospěšných prací povinni odpracovat stanovený počet hodin práce ve prospěch poskytovatele obecně prospěšných prací (těmi může být stát, kraj, obec nebo právnická osoba, která se zabývá vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností a která tuto činnost vykonává k veřejně prospěšnému účelu), přičemž takto vykonaná práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného. Tento trest umožňuje pachatelům aktivně přispívat k nápravě škod, které svým činem způsobili. Dle ustanovení § 65 odst. 3 trestního zákoníku v případě, kdy pachatel odsouzený k trestu obecně

prospěšných prací v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život či bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

3. Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Trestní zákoník v ustanovení § 81 odst. 1 uvádí, že: „Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.“ Trest odnětí svobody lze podmíněně odložit na zkušební dobu pouze v případě, kdy uložený trest nepřevyšuje tři léta. Toto omezení zaručuje, že se má sahat k podmíněnému odsouzení jako k mírnější sankci jen v typově i konkrétně méně závažných případech. Trest odnětí svobody lze podmíněně odložit maximálně na zkušební dobu pěti let.

4. Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem

Odlišnost od výše uvedeného spočívá v případě podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem pouze v tom, že zároveň s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody soud obligatorně vysloví nad pachatelem dohled. Z toho je patrné, že se jedná o přísnější alternativu k podmíněnému odsouzení podle § 81 až 83 trestního zákoníku. Bylo-li rozhodnuto o podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, soud po právní moci rozsudku opatřením pověří probačního úředníka, v jehož obvodu má odsouzený bydliště nebo pracoviště, aby sledoval jeho chování a dodržování uložených omezení a povinností způsobem stanoveným zvláštním zákonem. Tento druh alternativního trestu je ukládán v případě, kdy má soud za to, že na pachatele lze účinně působit i uložením trestu odnětí svobody, jehož výkon je odložen na zkušební dobu, avšak i přes to považuje za nutné doplnit pohružku výkonem trestu kromě dostatečně dlouhé zkušební doby a případných přiměřených omezení a přiměřených povinností.[\[2\]](#)

5. Peněžitý trest

Peněžitý trest bývá nejčastěji ukládán pachatelům, kteří se snažili spácháním úmyslného trestného činu získat pro sebe či pro jiného majetkový prospěch. Tento druh trestu je soudem uložen v denních sazbách, kdy soud v rozsudku určí jednak počet denních sazeb a také výši těchto sazeb v Kč. Dle ustanovení § 69 odst. 2 trestního zákoníku dochází v případě peněžitého trestu (obdobně jako v případě výše uvedených obecně prospěšných prací) k tomu, že se přeměňuje nezaplacený peněžitý trestu nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, přičemž každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody.

Od ostatních alternativních trestů se peněžitý trest odlišuje zejména vznikem fikce neodsouzení pachatele dle odstavce 3. výše citovaného ustanovení trestního zákoníku. Tento uvádí, že: „Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za jiný trestný čin než zvlášť závažný zločin, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.“ Nutno však podotknout, že taková fikce neodsouzení nebrání tomu, aby byly vykonány další výroky rozsudku, které soud případně vyslovil vedle výroku o vině, zejména výrok o povinnosti k náhradě škody nebo k

odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem, resp. k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem atd.

Výhody alternativních trestů

Jedním z hlavních důvodů pro zavádění alternativních trestů je hledání efektivnějších způsobů resocializace pachatelů a snaha snížit přeplněnost věznic. Mezi hlavní výhody alternativních trestů patří:

1. Nižší náklady

Věznění odsouzených pachatelů je finančně náročné pro stát. Alternativní tresty jsou ve srovnání s vězením výrazně levnější a odsouzení vykonávají tyto alternativní tresty jednoduše řečeno na své vlastní náklady.

2. Lepší možnost resocializace

Alternativní tresty umožňují pachatelům zůstat ve svém sociálním a rodinném prostředí, což zvyšuje šance na jejich úspěšnou reintegraci do společnosti. Výkon odnětí svobody často narušuje sociální vazby a snižuje možnost návratu do normálního života po výkonu trestu.

3. Nižší míra recidivy

Některé studie naznačují, že ukládání alternativních trestů může vést k nižší míře recidivy. U pachatelů, kteří nejsou vystaveni vlivu kriminálního prostředí ve věznici, existuje vyšší šance na jejich účinnou nápravu.

4. Ochrana lidské důstojnosti

Umožnění výkonu trestu mimo vězení, například formou domácího vězení nebo obecně prospěšných prací, zachovává do jisté míry důstojnost odsouzeného.

Rizika a nevýhody alternativních trestů

Přestože alternativní tresty nabízejí řadu výhod, existují také určitá rizika a nevýhody s ukládáním alternativních trestů spojená.

1. Nedostatečný odstrašující účinek

V některých případech může být alternativní trest považován za příliš mírný, a tím pádem nemusí dostatečně odrazovat od páchaní trestné činnosti. Například pachatelé závažnějších trestných činů by mohli vnímat domácí vězení jako mírné omezení, které jim nedokáže účinně zabránit v páchaní další trestné činnosti.

2. Neúčinnost u závažnějších trestných činů

Alternativní tresty je vhodné ukládat především u pachatelů odsouzených za méně závažné trestné činy. U pachatelů závažných trestných činů, jako jsou násilné zločiny nebo opakovaná recidiva, zpravidla tyto tresty neplní preventivní nebo odstrašující účel a trest odnětí svobody zůstává jedinou reálnou možností.

Závěrem lze uvést, že zavádění alternativních trestů představuje posun v přístupu k trestání pachatelů směrem k resocializaci a nápravě. Výhody těchto trestů, zejména v případě méně závažných trestných činů, spočívají v jejich ekonomičnosti, možnosti pachatelů zůstat součástí

společnosti a v potencionálně nižší míře recidivy. Na druhou stranu však alternativní tresty nejsou vhodné pro všechny případy, zejména u závažnějších zločinů či recidivistů.

Mgr. Denisa Kuštová,
právník

Advokátní kancelář JELÍNEK & Partneři s.r.o.

Pardubice - Dražkovice 181
533 33 Pardubice - Dražkovice

Truhlářská 1108/3
110 00 Praha 1

Tel.: +420 466 310 691
e-mail: advokati@advokatijelinek.cz

[1] (§ 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1109, marg. č. 2.)

[2] (§ 84 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1373, marg. č. 1.)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)

- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)